

A városi fák ápolása

Egy szakma kialakulásának rövid áttekintése

Dr. Puskás Lajos – tájépítész mérnök,
tudományos munkatárs, NYME EMK EVGI

A városi fakkal kapcsolatos kérdések, gondok egyre gyakrabban kerülnek az érdeklődés középpontjába. A témakör társadalmi jelentőségét a sajtómegjelenések visszhangja, a városi fakivágások körüli (gyakran nem szakmai érvek szerint alakuló) küzdelmek is alátámasztják. A most induló cikksorozat a faápolás szakterületeit, a városi fakkal kapcsolatos kérdéseket járja körül.

A fák ápolásának, kezelésének, alakításának az igénye már régóta jelen van az emberi társadalomban. Mértéke és formája kezdetekben a különböző kultúrák fejlődéséhez kapcsolódott (pl. Japán), majd az ipari forradalom után egyre általánosabb lett. Sok esetben, hosszú évek alatt, tapasztalati úton jelentős tudásanyag halmozódott fel egy-egy területen, amely csak az 1900-as évek után terjedhetett el általánosan.

A szakterület angol elnevezése arboriculture, mely szóra a szótárak a fanevelés, fatermelés, erdőművelés találatot adják. Történetileg és szakmailag megvizsgálva a szó eredetét a fanevelés, faápolás jelentést tekinthetjük a leginkább találó magyar megfelelőnek.

Az arboriculture szakterület eredetileg olyan fanevelést takart, amelynél a fák ki-termelése és alapanyagként hasznosítása nem elsődleges célként fogalmazódott meg. Az angol és a skót királyi erdészeti társaságok elődjai, az angol és a skót fanevelési társaság (Royal Scottish Arboricultural Society, English Royal Arboricultural Society) 1882-ben, illetve 1854-ben alakultak meg. Az eredeti szemléletmód a háborúk okozta fahiány miatt megváltozott, és a faanyag termelése vált elsődleges feladattá, ami a társaságok nevének változását is indokoltá tette. Angliában már közel 400 éve ismert a kifejezés. A mai, „faápolás” értelmezése Amerikában kezdett elterjedni az 1930-as évektől, azaz a céllal, hogy elkülöníthető legyen az erdőgazdálkodástól.

Amerikában az 1800-as évek végén a növény- és faápolás önálló, és gyorsan fejlődő szakterületté vált. Az iparosodás és az urbanizáció megjelenésével az érintett területeken található fákat a korábbinál sokkal több káros hatás érte, így fokozódott az igény ezek ápolására is. 1901-ben *John Davey* megírta a *The Tree Doctor* (Faorvos) című könyvét, mellyel párhuzamosan több hasonló témájú mű is megjelent. 1924-ben a Connecticut Tree Protective Association

(Connecticut állami favédő társulat) egy találkozót szervezett, amelyen lefektették a mára vezető szerepet játszó International Society of Arboriculture (ISA, nemzetközi fanevelő társaság) alapjait. A szervezet alapításakor megkötötték a házasság a szakterületen dolgozó szakemberek és a témakörrel foglalkozó kutatók között, amellyel a korábbi évek legnagyobb hiányosságát sikerült orvosolni. A legfontosabb kérdéseket a kertészet, az erdészet, a rovar- és a fapathológia, -élettan tudományterületeknek kellett megválaszolni. 1924-ben rendeztek először szakmai konferenciát (National Shade Tree Conference – NSTC, ma International Shade Tree Conference – ISTC), amelyen a máig megtartott felépítés is kialakult. Az előadás anyagait nyomtatott formában is kiosztották, terepi bemutatók és terepgyakorlat ugyancsak részei voltak a programnak.

Az 1930-as évek második felétől rohamosan terjedt a vezetékhalózatok telepítése. Így a faápolás területén is új szakterület alakult ki, az őrzelvény tisztántartás, amely a mai napig az egyik legjelentősebb feladatkör sok vállalat számára. Az 1936-os NSTC konferencián ismertették az első nagy, a szervezet által szponzorált kutatási projekt felhívását, melynek keretében egész Észak-Amerika területéről gyűjtötték az információkat a villámsérült fakkal kapcsolatban.

A második világháború alatt az amerikai faápoló cégek kétharmada az őrzelvénytisztítási munkáknak köszönhetően maradt talpon. Ez a feladatkör a mai napig nagyon jelentős, néhány országban a szakterületnek csak ezen ága terjedt el. 1975-ben a korábbi szakmai folyóirat megszűnt, és helyette megalapították a ma is működő szakmai-tudományos folyóiratot, a *Journal of Arboriculture*-t. A tudományos folyóirat indításával párhuzamosan az ISTC megváltoztatta a nevét és 1976. január 1-jén megalakult az International Society of Arboriculture (ISA). Az újonnan alakult szervezet 1976-ban megrendezte az első nemzetközi famászó szakmai napot az éves konferencia mellett. Az azóta rendszeres, nemzetközi versennyé továbbfejlődött rendezvényen kiemelt jelentősége volt a munkabiztonsággal

A koronában a belyváltoztatás egy kötél segítségével történik, munkavégzés során azonban kötelező egy független, második biztosítás csatlakoztatása is (pozicionáló kantár)

foglalkozó feladatoknak, így pl. önálló versenyfeladat a fán balesetet szenvedett munkás mentés.

A következő mérőföldkő a nemzetközi faápolóképzés kidolgozása volt 1992-ben, utána először az amerikai kontinensen, majd másutt is rohamosan emelkedni kezdett a tagok száma. Az óriási érdeklődés és a megnőtt létszám miatt tagozatokat kellett létrehozni, hetet Európában, egyet-egyet Brazíliában, Mexikóban, Ausztráliában és Új-Zélandon. A nemzetközi faápoló szövetség sikere akkortól töretlenül szárnyal felfelé, amit az utóbbi két évtizedben kidolgozott szakmai oktatóanyagok, tudományos publikációk, szakkönyvek mennyisége is erősít.

Németország esetében 1935-re lehet tenni a modern faápolás megjelenését, amikor *Michael Maurer* nürnbergi kertészmaster hét Amerikában eltöltött év után hazatért és a kint tanultakat sikerrel alkalmazta, terjesztette. A második világháború Németországban is előremozdította a faápolás fejlődését, bár az amerikaihoz képest gyökeresen más módon. A szőnyegbombázásokkal lerombolt nagyvárosokban az idős fák is nagy károkat szenvedtek, melyeket az újjáépítés során óriási erőfeszítéssel próbáltak megmenteni. A fejlődés megindult, melyet segített a folyamatos párbeszéd a tengerentúli kollégákkal. Az ingataggá vált koronákat acélsodrony-mentes szárrakkal és kapcsolatokkal tette biztonságossá, közben kidolgozta a koronaápolás, -metszés és korona-tehermentesítés szakmai definícióit. Azokban az években kezdtek fásbetegek kezelő anyagokat használni a sebek zárására. A fákon levő üregek, odúk kezelését sokáig azok valamilyen szilárd anyaggal (pl. beton jellegű, cementkötésű töltőanyag) való kitöltésével fejezték be, ez azonban időközben rossz gyakorlatnak bizonyult. Kialakult a fák állapotvizsgálatának máig használatos módszere, amely elsőként szemügyre vétellel keresi a károsodott fákra jellemző elváltozásokat. Következő szintként szükség esetén műszeres vizsgálat is végezhető, erre több eszközt is kifejlesztettek napjainkig. Az 1960-as évek után a talajgondok felé fordult az érdeklődés, a gyökérzónában végzett javító szándékú beavatkozások, illetve a gyökérsérülések kezelésére kidolgozott gyökérfüggöny-kialakítás új lehetőségeket adott a szakemberek kezébe. A fák vitalitásának javítására talajproblémák esetén talajfertőtlenítést és speciális tápanyagellátást végeztek. Az 1970-es, 80-as években jelentős mennyiségű szakcikk, szakkönyv jelent meg,

Az osztrák nemzeti famászó bajnokságon a feladatokat időre kell teljesíteni. A munkabiztonsági előírások megsértéséért pontlevonás jár

szakismereteket oktató műhelyek jöttek létre, megszületett az államilag minősített faápolóképzés, amely önálló szakiránnyá vált 1993-tól a többlépcsős szakoktatási rendszernek a szerves része.

Az 1980-as évekre az amerikai-angol és a német nyelvterület szakemberei és kutatói között olyan együttműködés alakult ki, hogy a szakmai eredmények azonnal közismertté váltak. Komoly előrelépés volt az 1977-ben *Alex L. Shigo* (U.S.D.A. erdészeti szolgálat által megjelentetett) *Compartmentalization of Decay in Trees* – „CODIT” publikációja. Shigo a fák természetes védekező mechanizmusait vizsgálta különféle, főként patológiai módszerekkel, majd az eredményeit felhasználva teljesen új szemléletet született a faéletlen területén.

Napjainkban az egyik leggyorsabban fejlődő területe a szakmának a különféle koronabiztosító rendszerek, korona-stabilizációhoz szükséges eszközök, illetve a faápolásnál használatos kötéltechnikai eszközök (személyi védőfelszerelések) kidolgozása.

1992 tavaszán egy brüsszeli találkozón európai szakemberek megalapították az európai faápoló tanácsot (European Arboricultural Council – EAC), amely feladatául tűzte ki a szakterülethez tartozó kutatás, oktatás, munkabiztonság, a fákkal kapcsolatos igazgatási feladatok, a károsítók elleni védekezés és az európai faápolási módszertan harmonizálásának támogatását. Az EAC kidolgozott egy európai oktatási rendszert, melyben az European Tree Worker (faápoló szak-

munkás), és az European Tree Technician (faápolótechnikus) képzési szintek érhetők el. Az EAC és az ISA között megállapodás született a képzések közötti egyszerűsített átjárhatóságról.

Hazánkban 2010-ben a Nyugat-magyarországi Egyetem Erdőmérnöki Kara, a Corvinus Egyetem Kertészettudományi Kara, több hazai, a szakterületen tevékenykedő vállalkozás, szakember és hallgatók összefogásával megalakult a Magyar Faápolók Egyesülete. Az egyesület céljai a városi környezetben lévő fák egészségi állapotának védelme, a személy- és vagyonbiztonság növelése, a kapcsolódó szakértői és faápolási tevékenységek jövőbeni támogatása, szabályozása és tudományos alátámasztása. Kiemelt célja a magánszemélyeknek, illetve az üzleti és állami szférának nyújtott tanácsadás és a hazai szakmai oktatás kidolgozása.

Források:

Malek; Molitor; Peßler; Wawrik (1999): *Der Baumpfleger*. Ulmer Verlag, Stuttgart.

Campana; ISA Staff (1999): *Memory Lane*. Az ISA 75 éves évfordulójára kiadott történelmi áttekintés

Bridge (2009): *Über die Entwicklung der SKT*. AFZ-Der Wald

Dowson (2008): *A view of arboriculture 1854-2008*. Az Arboricultural Association szemináriumára készült előadás

<http://www.eac-arboriculture.com/>

<http://www.trees.org.uk/>

<http://www.isa-arbor.com/>

www.faapolok.hu